

DISCURS

LLEGIT EN LA III FESTA ANUAL DE L'INSTITUT

PER

EUGENI D'ORS

Secretari General de l'INSTITUT

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
MCMXXXVIII

Extret de *Discursos i Memòries*
de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

DISCURS

LLEGIT EN LA III FESTA ANUAL DE L'INSTITUT

PER

EUGENI D'ORS

Secretari General de l'Institut

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
MCMXXXVIII

La III Festa Anual de l'INSRRUT se celebrà el dia 29 d'abril de 1917, a la nit, a la Sala de Lectura de la Biblioteca de Catalunya.

Aquest discurs fou publicat amb el títol d'*Elogi dels acadèmics nous* i el subtítol d'*Oració de l'Institut* en «La Revista», vol. III (1917), págs. 299-301.

Com les famílies per la sang, així la nostra acadèmica Companyia. Si mort les colpeix, aliança i naixença vénen tot seguit a restaurar-les. Absències i trobances componen, part per part, el viure dels homes. La meitat de cada u de nosaltres és amb l'amic que ahir ens abandonà ; l'altra meitat, amb l'amic que havem guanyat avui.

Bé escau parlar de família, senyors ; bé escau, en referir-se al pas de les gèneres, evocar la imatge del filial afecte, per preparació de la bona nova que, segons deure i honor d'ofici, haig de comunicar-vos. Fill que, en dia de sant, invita el pare a la casa nova i es troba una mica avergonyit si aquest refusa de prendre-li el cap de taula, nosaltres havem estat. Nosaltres, perquè ocupi el silló deixat buit del malaguanyat Miquel Àngel Fargas, havem elegit membre de l'INSTITUT el Fundador il·lustre de l'INSTITUT, N'Enric Prat de la Riba.

La primera nominació electiva de l'INSTITUT calia que fos, en dret i justícia, aquesta. Qui en discutiria l'escaiença i la dignitat? Acte gentil, d'exemplar reverència a la sobirania de les valors intel·lectuals ; acte que pren sentit en la més pura de les tradicions acadèmiques i en la més perfecta de les inspiracions d'aristocràcia : el primer Magistrat de la nostra jove República ve a asseure's entre nosaltres, per tal d'ajuntar son esforç al nostre, dins les tasques fraternals de la ciència.

Mes prou abans que les Républiques, festejaven el nostre col·lega nou les Acadèmies. Quan, en 1896, l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona premiava son magistral estudi sobre

La llei jurídica de la indústria, on la posició fonamental té tant d'interès filosòfic com valor tècnica l'intent de codificació que termina el llibre; quan, en 1901, l'Acadèmia de Ciències Morals i Polítiques de Madrid honorava igualment el treball sobre *Els Jurats mixtos per a dirimir les qüestions entre patrons i obrers i per a prevenir i remeiar les vagues*, eren ja publicats escrits encesos de voluntat catalanista i lúcids de consciència de catalanitat; el mateix llibre de *La Nacionalitat Catalana* era condensat en una primera plasmació. Però encara el senyal de l'horòscop s'hauria inclinat més en la direcció de la tranquil·la ciència que de l'activa política. El senyal marcava bé, però la vida és més rica que els auguris. Pronosticaven les gents un coneixedor profund de la vida de l'Estat, i es tractava del constructor d'un Estat. ¡Pensaven en el comentador de la injustícia en les relacions entre dos pobles, sense veure que potser eren al davant del restablidor definitiu de la justícia en aquelles relacions entre dos pobles!

La sort fou llançada quan el petit i fort llibre de *La Nacionalitat Catalana* va veure la llum. Per llibre de capçalera — que també en tenen les fidels nacions com els lectors fidels —, va prendre Catalunya aquest llibre: Catalunya, que ens complavem a simbòlicament imaginar com reposant la testa en el coixí del Pirineu, alt el genoll rodó a nivell de València, el cor a Mallorca i estès el tendre braç de reina jacent més enllà de la testa, més enllà de la cabellera escampada. El llibre de capçalera és la primera cosa que es veu quan, hora de matí, s'obren els ulls a la llum. No va distància d'això a la misteriosa evidència que aquell que precisament desvetllava era ell.

És pel llibre de *La Nacionalitat*; és, sobretot, per la tasca constructiva portada després des de la Presidència de les nostres Corporacions catalanes cabdals, que tot fill de Catalunya respecta i ama avui el nom del nostre col·lega nou; és per això que, en les millors hores, l'enuncia tot curt sense títols ni tractaments, com escau a la plenitud cordial. A nosaltres, en aquest moment solemne, ens sembla un nom més entre els gran noms, perpetuats en les inscripcions

d'aquesta sala. Noms també sense tractaments ni títols : l'àcid de la glòria ja s'hi ha menjat tot el superflu per perpetuació d'això que resta.

* * *

El doble prestigi d'home de ciència, d'home polític, fa també complexa la figura d'un altre noi associat nostre, l'esclerit acadèmic francès M. Paul Painlevé, proposat l'any darrer com a membre corresponent per la Secció de Ciències i rebut enguany per l'INSTITUT en ple. Servidor ahir de l'abstracta veritat, M. Paul Painlevé serveix avui, amb la mateixa energia, amb la mateixa genialitat, la concretíssima pàtria. ¡Oh, com s'enganya la psicologia vulgar sobre el cor dels savis ! Aquest mateix que avui veiem organitzar les fàbriques de municions, ahir, *Weltbürger* i cavaller servent de l'impassible Matemàtica, anava a Estocolm cridat pel rei de Suècia i per l'Acadèmia Sueca de Ciències, a professar-hi unes lliçons, esdevingudes clàssiques, sobre la teoria analítica de les equacions diferencials.

Amb la penetració d'una ment matemàtica de primer ordre, M. Painlevé reconeix que el nus de la teoria de les equacions diferencials ordinàries es troba en l'examen dels punts o línies singulars de les integrals, i examina l'existència d'aquestes singularitats amb la mateixa equació diferencial proposada. Aquest punt de vista havia d'ésser, en son ulterior desenrotllament, singularment fecund per a la Mecànica celeste. M. Painlevé ha obert la via que han seguit després Levi-Civita i Suntman. En ciència, aquest home il·lustre ha obert camins als homes del nostre temps ; en la guerra ha ajudat els homes de son país a ferriament tancar-los. Això fa dos llinatges de tasca ; mes potser això fa un llinatge únic de glòria.

* * *

El nom d'un altre membre corresponent electe, M. Lucien Poincaré, director d'Ensenyament Superior al Ministeri d'Instrucció Pública de França, va unit per nosaltres al record gratíssim de la seva

presència aquí, en ocasió de l'exposició que va fer-se, la primavera passada, del donatiu del Govern francès a la Biblioteca de Catalunya. Físic eminent, organitzador emèrit, M. Lucien Poincaré ha assenyalat, en llibres que tothom ha llegit, els caràcters i evolució de la Física moderna, ha revisat alguns dels seus problemes més interessants, ha dirigit per anys la publicació de la primera de les revistes franceses de Física, i, aquests anys darrers, per les exposicions de Ciència Francesa a San Francisco de Califòrnia i a Barcelona, ha realitzat l'esforç magnífic de síntesi revelat en els dos volums d'aquell instructiu catàleg, que té a la vegada la doctrina d'una enciclopèdia i l'eloqüència d'un allegat.

Permeteu que us inviti, senyors, en el moment que consignem els mèrits d'aquest nou associat nostre, a que adreceu un esguard a la làpida que, en el fons d'aquesta sala, segella la perennitat de la nostra obligació devés aquells patricis i entitats que han afavorit amb la llur munificència l'increment de la Biblioteca de Catalunya. D'ençà que l'any darrer aquí mateix ens congregàvem, la llista s'ha augmentat i un altre nom l'enriqueix d'un esplendor múltiple. Després dels noms tàcits de la Mancomunitat de Catalunya, de la Diputació de Barcelona, de l'Ajuntament de Barcelona, el nom del Ministeri d'Instrucció Pública de França... ¹ Nosaltres no tenim la culpa, senyors, si aquesta làpida no ha pogut ostentar el nom de cap autoritat més, el nom de cap nació més. Nosaltres no tenim la culpa si devés cap autoritat més, devés cap nació més, no és lligada la nostra Biblioteca pel vincle suavíssim de la gratitud.

* * *

De M. Lucien Poincaré estrenyíem la mà l'any passat; del professor Louis Gauchat, també corresponent electe, l'estrenyíem ahir mateix. Tots els qui han tingut la fortuna d'assistir a les seves lliçons recentíssimes, dins la sèrie dels Cursos d'Alts Estudis d'In-

1. [Vegeu *El donatiu de França a la Biblioteca de Catalunya*, «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», III (1916) 5-27.]

tercanvi sobre *La novella francesa al segle XVII*, coneixen l'alta valor científica i l'humanisme docte del mestre de Zuric ; però ningú, sinó els filòlegs de mester, no pot calcular, ni aproximadament tan sols, l'esforç, el saber, l'erudició heroica que representa una obra com el *Glossari dels patois de la Suïssa romànica*, en la qual han calgut vint anys de preparació i aplec abans de poder-se publicar la bibliografia i redactar els primers articles.

Més encara : títols de caràcter més científicament teòric fan honor a l'obra del professor Gauchat. Ell ha estat en efecte un dels iniciadors del moviment realista en la Filologia que tendeix a l'estudi de les llengües en l'aspecte històric-cultural ; moviment consagrat amb el nom de discòrdia *Wörter und Sachen* (les paraules i les coses). Des d'aquest punt, la Filologia ja no pot limitar-se estrictament a l'estudi de les paraules ; ha d'encarar-se amb la complexitat dels objectes materials a què les paraules es refereixen, ha de copsar directament i càlidament la vida. I el sentiment apassionat de la vida mai no falta en l'obra, en la prèdica, en l'actuació de M. Gauchat. Només ell podia inspirar-li — i ell no podia menys d'inspirar-li — aquella lliçó d'acolliment, en virtut de la qual es deixà sentir, fa alguns anys, la llengua catalana a Zuric, en una defensa de tesi ; la llengua catalana, que per primera vegada ressonava en una Universitat estrangera, d'ençà dels dies que a En Ramon Llull, hoste de la Sorbona, se li escapaven paraules en vernacle nadiu.

* * *

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS signarà amb pedra blanca la jornada de primavera en què es presenta per primer cop comptant dins la seva família acadèmica aquests membres nous : el corresponent de la Secció Filològica Louis Gauchat, de Zuric, els corresponents de la Secció de Ciències Paul Painlevé i Lucien Poincaré, de París, el membre numerari de la Secció de Ciències, subsecció de Ciències Morals i Polítiques, Euric Prat de la Riba, de Catalunya entera.

